

de *ruscha*, *cuscha*, *buscha*, *pedruscha* i *bruscha* (aquest explicat per «la lenya ab què l'hom *bruscha*» i altres accepcions). En OPou en el capítol DELS RAÏMS «*llambrusques: labrusca*» (ThPu., 64). Cf. encara BDC xvii, 30.

«Déu e Messies / --- / derrocà / la vella tenda / --- / la sinagoga / --- / vinya sens fruyt, / exorca, erma: / terra pus ferma / --- / mogué, laurà; / planta trià / stranya, pus sana; / sarments plantà, / no de rebusca: / de la *labrusca*, / com Nohè, pres, / plantant-hi, més, / per endolcir / --- / amargor tanta / de borda planta, / lim, fem e fanc / de terra y sanc / fets, d'animals / ---», JRoig (*Spill*, v. 13464): com que no tenim a la vista el ms. ni les edicions princeps i cincenistes, no podem judicar si Chabàs s'atingué a l'única llició autoritzada o negligí una tilde rudimentària que impliqués l'única forma, *llambrusca*, coneguda en català (cf. però, a baix els fets mossàrabs), car tampoc no és impossible que Roig s'atingués servilment a la forma d'alguna narració evangèlica en llatí.

En tot cas quasi totes (o totes) les formes romàniques (REW, 4814; FEW v, 108-9) suposen una base LLAMBRUSCA en lloc de la pròpiament llatina LABRUSCA; i no hi ha indicis etimològics sòlids¹ que puguin ajudar-nos a judicar si aquesta -m- afegida és verament molt antiga o secundària: més aviat es té la impressió que no pot ser un mot d'herència indoeuropea en llatí sinó manllevat (uns conjecturen etrusc, altres cèltic);² i com que això també resta vague no podem fundar-hi res: el cas recorda el de *sambucus* al costat de *sabucus* ('SAÜC'), on també anem esmaperduts quant a l'etimologia: poc sabem de l'explicació de la *m* d'aquest mot, i en aquest és precisament la forma sense -m- la que predomina en la llengua viva.

En definitiva, la conjectura més sana i versemblant (i no formulada fins ara) em sembla que es tracti d'un mot rebut d'una llengua pre-indoeuropea, del grup «mediterrani», o si es vol egeu, de la mateixa soca que el gr. ἄμπελος 'cep, vinya', ll. *pampinus* 'sarment', 'pàmpol', Πάμπανον nom d'una deessa d'Herakleia (la de Sicília, sembla), segons Hesíqui (que la comparava amb Δημήτηρ la dea de les collites, i essent Sicília és natural que fos dea de la verema), caucàsic *papaniz* 'raïm negre', georgià *babilo* 'espècie de parra'.

Sobre l'etimologia mediterrània dels quals, vegeu Meillet (*Esquisse d'une Hist. L. Gr.*, 85), Niedermann (*Idg. Fgn.* xxvi, 58a), Lafon (*Rev. des Ét. Anc.* xxxvi, 43), Bertoldi (*Quest. e Metodi*, 216). Ara bé l'alternança Zero/P/B-, que presenten aquestes formes, és una mica comparable a la de l'altre mot mediterrani *opulus/rump(otinu)s/pōpulus*/irlandès ogàmic *Ogólí*, i ja suggereix un tipus lingüístic amb una consonant inicial susceptible de caure, o de ser percebuda, adés com sonora, adés com oclusiva sorda. Cosa que recorda fets com les alternances d'inicials en basc, o la del grec *πόλις/πτόλις*, *πόλεμος/πτόλεμος*, *πελεά/πτελεά*.

El fet és, de tota manera, que ja hi ha algun testimoni manuscrit de LLAMBRUSCA en fonts tardanes del

llatí (per tant és a tort que Wartburg li posa un asterisc): figura en una glossa (CGL III, 542.20: «agrestis, hoc est *llambrusca*, cf. CGL III, 542.19); i, en el passatge de Sant Isidor, «DE VITIBUS: *llambrusca* est vitis agrestis», un dels mss. bàsics, el D, havia posat primer *llambrusca*, si bé després una mà correctora li ho va canviar en *labrusca*, la forma «correcta» (*Etym.*, ed. Lindsay, xvii, v, 3). Una conjectura probable per explicar l'afegiment de *m* seria que en vulgar hagués sofert la influència del gr. ἄμπελος 'vinya, cep' (pron. *ámbe*lo en grec tardà), o més precisament, de ἄμπελος ἄγριος 'cep de vinya silvestre', combinació que en efecte ens consta com a coneguda en llatí parlat, com sigui que apareix contreta en una altra glossa llatina «*ampleagrius*: vitis agrestis» (CGL III, 526.23): pronunciant-se, doncs, això com *ámpleagri* (ἄμπελος era femení en grec), la identitat de significat i la gran semblança formal justifiquen que aquest alterés la forma d'aquell.

LLAMBRUSCA s'ha perpetuat només, d'una banda possiblement en romanès (fets poc clars), d'altra banda s'ha perdut del tot en castellà-portuguès, però s'ha mantingut plenament en gallo-romànic i en molts dialectes italians (Piemont, Piacenza, Verona, Toscana, Marques, Roma); com també degué mantenir-se en mossàrab (almenys l'occidental): car el glossari de Leiden (S. XI), com a traducció del ll. «*llambrusca (uba silvatica)*», dóna *inb al-labrušk* (Dozy, *Suppl.* II, 511a) o sigui 'raïm dels *labrúšk*' (nom col·lectiu que correspondria a un nom unitatis *labrúška*). I com que pogué haver-n'hi un derivat *LABRŪSCĒTA col·lectiu, d'aquest sortiria un mossàrab arabitzat **labrušeda* que haurà donat el mall. *llebruixxa* «fruita menuda de poc valor», segons AlcM a Bunyola («Orient») (manca al *Damen.* etc.), parlant també de diverses coses menudes (olives etc.), però que en l'origen seria 'raïms de parra silvestre'. Notable aquesta supervivència de la variant etimològica LLAMBRUSCA, sense -m-, en l'hispanic meridional: mossàrab portuguès, mallorquí i valencià de Jaume Roig.

DERIV. catalans de *llambrusca*: *llambruscar*; *llambrusquer*; *llambrusquera*.

A França el mot ha restat com fr. *llambrusche*, avui *llambruche*, i oc. *llambrusca*, tots dos documentats des del S. xv, però el derivat *llambrusqueira* ja apareix a Beziers en el S. XIII. La major part de les formes dialectals, literàries i antigues presenten a França i Itàlia la vocal tònica *u*, com si en llatí fos LLAMBRŪSCA, però algunes suposen *o* o sigui ū: piem. *llambrosca*, i també en una zona que comprèn des del francoprovençal de Grenoble fins al de Lió i el Bugey, i continua encara per Borgonya (Bresse i Verdun Chalonnais), amb formes com Vaux *lābrúthi*, Lió *llambróchi*, borg. *llambrosche* (FEW v, 108b37, 39, 50, 51); és versemblant que aquesta zona de *o* vagi tenir abans extensió més gran cap al Nord i cap al SO.; on, però, el mot va sofrir una trivialització de «sufix» tornant-se *llambrot* o *-ote*, en una zona que comprèn des del Perigot i el Medoc fins al Bearn i el Gers (ib., 109a11-19).

Justament és d'aquesta zona un derivat important i